

Klápště, Jan; Sommer, Petr

PhDr. Tomáš Edel (3.10.1951–26.4.2010)

Archaeologia historica. 2010, vol. 35, iss. 1-2, pp. 484-485

ISSN 0231-5823 (print); ISSN 2336-4386 (online)

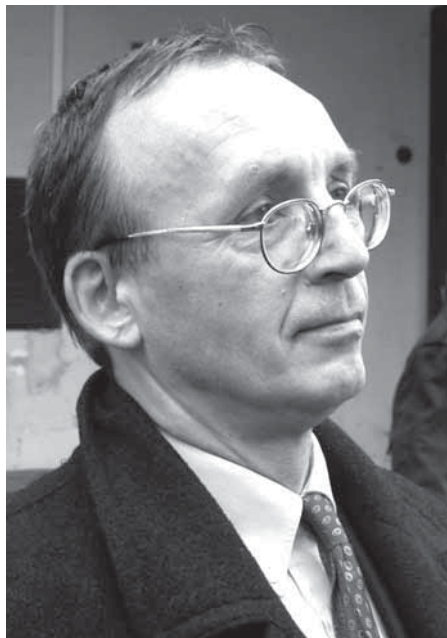
Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/128167>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

PhDr. Tomáš Edel (3. 10. 1951–26. 4. 2010)

Na konci dubna letošního roku se obcí historiků, archeologů, národopisců a historiků umění roznesla neuvěřitelná zpráva. Zemřel PhDr. Tomáš Edel, přítel a kolega, vitální muž, člověk mnoha invenčních nápadů a podnětů, odborník s velkým vykonaným dílem, s mnoha přísliby do budoucnosti.

Tomáš vystudoval v letech 1974–1980 na FF UK v Praze obory národopis – historie, což byla kombinace, jejíž potenciál mezioborové inspirace využíval dokonale, a to takřka ve všech pozicích, do nichž ho život postavil. V letech 1972–1980 pracoval v Národním muzeu v Praze, následně jako dělník a středoškolský profesor, od roku 1985 až do jara 2010 působil jako ředitel Podještědského muzea Karoliny Světlé v Českém Dubu. Když tento pražský rodák krátce po svých 33. narozeninách přišel do českodubského muzea, ukázalo se rázem, že celé jeho dřívější curriculum nebylo nic jiného, než příprava k působnosti v krajině pod Ještědem. Právě tady jsme ho, stejně jako řada dalších kolegů, poznali jako pracovitého člověka, který usilovně zápolil s tématy, jež s neobyčejnou vynalézavostí nacházel, aby je posléze korunoval novými poznatky a závěry. Záhy jsme porozuměli i jeho nekonečné rezistenci vůči byrokratické strnulosti všeho druhu. Jeho až udivující úspěchy vycházely jak z výborné profesionální připravenosti, tak ze schopnosti dívat se na svět z netradičních perspektiv. Navíc to, co

věděl (a to, oč usiloval), uměl sdělit podmanivým způsobem, jímž si získával účastníky odborných konferencí, stejně jako náhodné návštěvníky „svěho“ muzea. Právě díky této soustavně rozvíjeným předpokladům dokázal Tomáš řešit zdánlivě neřešitelné. Pro nás se výpravy do Českého Dubu stávaly dny svátečními, kdy se radost z ještě včera netušených poznatků spojovala s radostí z neobyčejně živé debaty.

Mezi nejvýznamnější Tomášovy přínosy patří objev českodubské johanitské komendy. Nespokojil se s tradiční konstatací, že z tohoto rytířského řádového domu na konci 20. století nezbyvá nic podstatného, a mravenčí objevitelskou a organizační prací odkryl podstatné části východního křídla komendy s patrovou kaplí a s téměř intaktními interiéry 13. století. Ve spolupráci s pražským Archeologickým ústavem AV ČR se nadto podařilo ucelit znalost dispozice johanitského domu a jejich souvislosti se záměm tvořeným středověkým městečkem. Na počátku „příběhu ztraceného kláštera“ byly pochyby o vžitých pravdách, na jeho konci stojí výjimečná památka, jeden z klenotů krajiny mezi Ještědem a Troskami.

Jiný šťastný objev souvisí s nálezem gotické skříně v patře věže českodubského kostela sv. Ducha. Sám o sobě je takový nález vzácný, Tomáše ale zvláště zaujala výzdoba skříně šablonovou výmalbou. Postupně se mu podařilo docenit původně běžný, u nás ale úplně zapomenutý způsob zdobení středověkého nábytku a dřevěných středověkých interiérů. Význam jeho objevu z oblasti kultury středověké architektury, estetiky a symboliky podtrhla úspěšná výstava v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, pro niž shromáždil řadu domácích i zahraničních analogií českodubského nálezu. Když Tomáš pro sebe uzavíral tuto poznávací etapu, stála v českodubském muzeu skvěle restaurovaná středověká skříň a vedle ní její replika, vytvořená v původní (a pro nás udivující) barevnosti. Stěny podstřešní místnosti zdobí vzorník všech šablon, které se u nás podařilo zjistit.

Šťastnou ruku mívá Tomáš i v jiných oblastech svého bádání. Jako ředitel muzea nesoucího jméno Karoliny Světlé si např. uvědomil, jaký významný potenciál v sobě skrývá soubor knih, které jsou dnes včleněny do muzejní knihovny, ale o nichž je zřejmé, že pocházejí z knihovny patronky muzea. Podařilo se mu celý soubor této knihovny rekonstruovat, a získat tak velmi originální výpověď o světě české intelektuálky druhé poloviny 19. století.

Tomášovo poznávání Českého Dubu a Českodubska se nemohlo obejít bez kontaktu s archeologií, velmi brzy se proto stal neúnavným a neodbytným hybatelem regionálního archeologického výzkumu. Jeho badatelský zájem o lidovou architekturu, o středověký nábytek, o tzv. okrajové výtvarné projevy a samozřejmě českodubskou johanitskou komendu se ostatně archeologického světa bezprostředně dotýkal. Tato souvislost ho také dvakrát přivedla na konferenci archeologů středověku a k publikaci ve sborníku *Archaeologia historica*.

Jak vyplývá z bibliografického apendixu, Tomáš se intenzivně věnoval několika tématům, leccos ale zůstalo nedokončeno – zejména dějiny středověkého Českodubska by byly velkým přínosem. To vše se účinně pojilo se skutečností, že za léta soužití s Českým Dubem a s lidmi Českodubska se stal lokálním

patriotem – člověkem, kterých je tak velice zapotřebí při duševní a kulturní obnově naší společnosti. Je mnoho patriotů, jejichž konkrétní přínos kromě emocionální přichylnosti ke kraji není velký. Tomáš Edl se však stal inspirátorem, podněcovatelem a hybatelem mnoha aktivit, jimiž se Český Dub dostal do vědomí naší společnosti, a to nejenom jako stín pozoruhodné minulosti, ale jako dynamicky se rozvíjející obnovené město zvoucí k návštěvě. V této věci se stal důležitým partnerem českodubskému zastupitelstvu, veřejnosti i sdělovacím prostředkům.

Milý Tomáši, těžko půjde zacelit mezeru po Tvé osobnosti badatele, organizátora a propagátora. Jako přítel a kolegu Tě budeme beznadějně a nenahraditelně postrádat stále.

Jan Klápště, Petr Sommer

Monografie

Interiér a nábytek vesnického domu Podještědí v 16.–19. století. Český Dub 1990.

Příběh ztraceného kláštera blahoslavené Zdislavy. Praha 1993.

Příběh gotické šablony (s R. Brožem a J. Roytem). Praha 1997.

Příběh johanitského komtura řečeného Dalimil. Kapitola z dějin české politiky. Praha 2000.

Českokubsko v památkách 12.–20. století. Český Dub 2006.

Legionáři z Českokubska. Český Dub 2008.

Podještědí v Hitlerově třetí říši. Český Dub 2009.

Kolektivní monografie

Zaniklé dýmné jizby severovýchodních Čech ve světle nových archivních pramenů. In: Vesnický dům 16. a 17. století. České vysoké učení technické v Praze. Praha 1992, 106–110.

Vliv pozdně středověkého špýcharového domu na utváření roubeného patra domu Pojizeří. In: Vesnický dům 16. a 17. století. České vysoké učení technické v Praze. Praha 1992, 168–178.

Český Dub (Liberec). Zaniklá johanitská komenda u sv. Ducha. In: Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D., Encyklopedie českých klášterů. Praha 1997, 204–206.

Šablonová malba v dvorském malířství císaře Karla IV. (T. Edl a kolektiv). In: Dvorské kaple vrcholného a pozdního středověku a jejich umělecká výzdoba. Národní galerie. Praha 2003, 124–126, 388–389.

Články a studie

K dějinám národopisu Podještědí. In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé 1985/17. Světlá p. J. 1985, 1–5.

Píše Karolina Světlá o Podještědí? In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé 1986/18. Světlá p. J. 1986, 2–6.

Vánoce v Podještědí. In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé 1986/19. Světlá p. J. 1986, 5–8.

Masopust v Podještědí. In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé 1987/20. Světlá p. J. 1987, 4–6.

Otokar Fendrych a jeho geologicko-paleontologická sbírka. In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé 1988/21. Světlá p. J. 1988, 1–9.

Nález lužických brakteátů u Čertovy zdi. In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé 1988/21. Světlá p. J. 1988, 14–17.

Společenský život v Podještědí 2. poloviny 19. století. In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé 1989/22. Světlá p. J. 1989, 6–11.

Jaroslav Goll a Karolina Světlá. In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé 1989/22. Světlá p. J. 1989, 14–17.

Společenský život v Podještědí 2. poloviny 19. století – 2. část. In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé 1990/23. Světlá p. J. 1990, 9–15.

Návrat Františka Křeliny do Podještědí. In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé 1990/24. Světlá p. J. 1990, 13–16.

Dům zemědělské usedlosti 16. a 17. století v severovýchodních Čechách, AH 15, 1990, 57–68.

Strop jizby domu čp. 33 v Kunějově (s J. Škabradou a Z. Syrovou), Památky a příroda 3, 1991, 153–156.

Pravěk Českokubska. In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé 1991/25. Světlá p. J. 1991, 6–7.

Blahoslavená Zdislava a řád sv. Jana Jeruzalémského, ZPP 0, 1992, 28–30.

K nálezu dochovaných prostor johanitského kláštera v Českém Dubu, AH 17, 1992, 395–400.

Hrad Vladislavice. In: Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky. Praha 2007, 87–95.

Nepublikované rukopisy

Stavebně-historické posouzení kostela sv. Ducha v Českém Dubu (s P. Chotěborem), 1997.

Program regenerace MPZ Český Dub II, 2005.

Českokubsko ve středověku, 2010.